

Hej igen!

Här följer fortsättningen
på min berättelse:

VALLSJÖBOL MED OMNEJD

DELVIS
FRÅNVARANDE I
VALLSJÖBOL PÅ
1950- TALET

IAKTTAGELSER
OCH
INTRYCK

Alf Gunnarson

MMXVII

INNEHÅLL

FÖRE FÖRETALET

FÖRETAL

FEMTIOTAL

ROCK AROUND THE
CLOCK I HERRÄNGEN 1955

EN BIL, EN MOTORCYKEL
OCH EN FAMILJ

EN FÖLJETONG – DEL ETT

EN STOREBROR

EN FÖLJETONG – DEL TVÅ

EN YNGRE SYSTER

EN FÖLJETONG – DEL TRE

EN ÄNNU YNGRE SYSTER

ETT PAUSINPASS DEN 15 MARS

EN FÖLJETONG – DEL FYRA

HEMMA OCH BORTA

ETT KÖRKORT

SOMMAREN VAR KORT

I TÖREBODA

I MARIESTAD

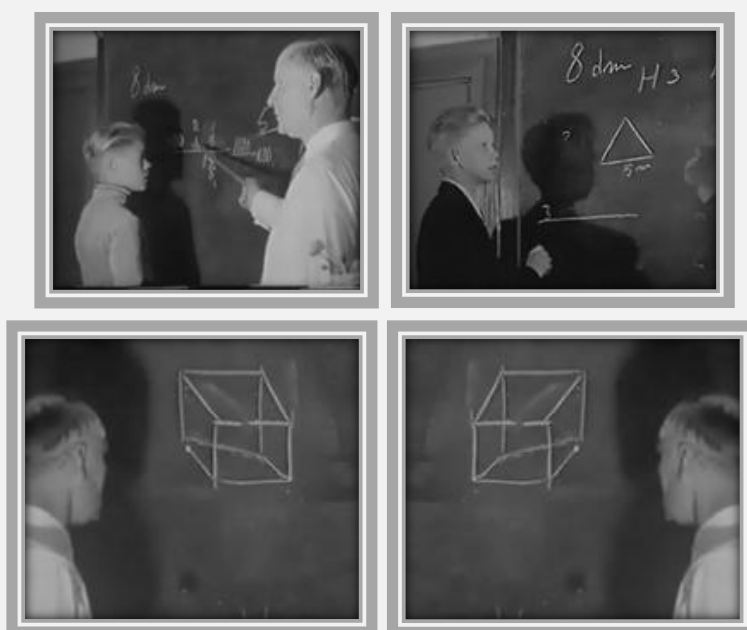
PÅ ÅTERSEENDE

EFTERTEXT

FÖRE FÖRETALET

Här ser vi några bilder från en skolsal på 1950- talet. Där finns en lärare (Gustaf Nilsson), med sin pekpinne i handen. Han undervisar två elever, båda från Rosendalen (Stig och Hasse) och ämnet är för stunden matematik.

Det är inte vilken dag som helst. Det är en märkesdag i Vallsjöbols historia: Den sista skoldagen, inte bara för terminen, utan för alltid. Alla andra byskolor i kommunen är redan nerlagda och en centralskola är igång. Till hösten får skolbarnen från Vallsjö rote vänja sig vid att stiga upp lite tidigare, för att inte missa skolskjutsen till Centralskolan i Finnerödja.

Men nu var det i början av sommaren. Skolavslutningen, som brukade kallas examensdagen, avlöpte väl, såvitt man kan se på den film som dokumenterar händelsen. Kuben här uppe, på svarta tavlan, väckte viss uppmärksamhet, eftersom den fick ett bakvänt perspektiv. Som om läraren såg den från sin bostad, där på andra sidan väggen. Eller också kan man tolka den så, att Gustaf Nilsson verkligen såg framtiden just på det sätt som det ser ut på svarta tavlan, att det är dags att lämna det lilla (Vallsjöbol) och bege sig till det större (Finnerödja).

Den svarta tavlan var viktig. På den skrevs ord och siffror med vita kriterier stup i ett och suddades ut allt eftersom nya fakta ristades dit, vitt på svart. Det fanns inte så många AV- hjälpmedel (AV står för audiovisuell) i den gamla skolan. Utöver den svarta tavlan, bestod det visuella av planscher samt kartor över länder och världsdelar, som (och här syftas på kartor) till storlek och funktion liknade rullgardiner. Radion var inte oviktig! Själva

skolradioapparaten stod i ett materialskåp, alldeles till höger om svarta tavlan. För läraren var säkert skolradiostunderna välkomna avbrott i det egna mässandet. Hans uppgift var att passa klockslaget, öppna skåpdörren, slå på apparaten, luta sig tillbaka i sin länsstol vid katedern och kanske rent av ta sig en liten tupplur, medan Sten Bergman och andra skolradioprofiler berättade om intressanta upplevelser.

Svarta tavlor var inte bara visuella. De var faktiskt i rätt hög grad audiella, eftersom kontakten mellan kriterier och tavlornas belag skapade ett gnissel som för de flestas öron var ett gissel. När jag började på Samrealskolan i Töreboda, på hösten 1950 och steg in i vårt mycket fyrkantiga klassrum, var det första jag tänkte: Den svarta tavlan är ju inte svart. Den är grön! Det skulle sedan visa sig att många saker var annorlunda i Töreboda. Lite mera om det senare.

Medan jag skrivit det föregående, har jag haft ett, numera sällan använt, ord i huvudet. Jag tänker spetsfundighet och undrar om det ordet fortfarande står i ordböckerna. För mig klingar det lite gnälligt och gnissligt, som vita kriterier mot svart skiffer. Här behövs en koll i facit (synonymer.se). Fyra ord står som alternativ till spetsfundighet: hårklyveri, ordklyveri, finess och subtilitet. Så var tanken kanske inte helt rätt, men inte heller åt fel håll. I vilket fall som helst kommer det att finnas inslag som platsar i spetsfundighetsfacket och då tänker jag inte främst på alternativet "finess". Snarare subtila klyvningar.

Följer en bild av två personer, som sitter i sitt gamla hem trettio år senare. De båda stearinljusen är som en hyllning till Märtha och Gustaf Nilsson. Gissa om de tänker tillbaka! (Egon Vörde tog bilden 1982):

FÖRETAL

I den förra berättelsen inledde jag med två rader ur en dikt av Karin Boye, den skönskrivande människan. Här är hela dikten, som heter "I rörelse" och består av bara tio rader:

Den mätta dagen, den är aldrig störst. / Den bästa dagen är en dag av törst. // Nog finns det mål och mening i vår färd, men det är vägen, som är mödan värd. // Det bästa målet är en nattlång rast, /där elden tänds och brödet bryts i hast. // På ställen, där man sover blott en gång, / blir sömnen trygg och drömmen full av sång. // Bryt upp, bryt upp! Den nya dagen gryr. / Oändligt är vårt stora äventyr.

Diktens andra strof fick stå som motto för 1940- talet och den gäller i samma grad för mitt 1950- tal. Ändå känns det rätt att i den här inledningen upprepa de sista två raderna:

BRYT UPP, BRYT UPP! DEN NYA DAGEN GRYR.

OÄNDLIGT ÄR VÅRT STORA ÄVENTYR.

Programförklaring: Snart kommer det ett antal bilder från familjealbumet, med mer eller mindre utförliga kommentarer till dessa och parallellt en ytligt berättelse (en miniföljetong) om en person som en gång i tiden fanns i min egen inre cirkel, utan att riktigt passa in. Den följande bilden föreställer en tavla, målad som gåva av en stadens son, till stadens läroverks aula, i Mariestad. Mer om den senare.

Först vill jag än en gång vända minnets ögon och öron mot Herrängen, en söndagseftermiddag, mitt i vintern och mitt i 1950- talet.

Mariestad i mars 2017

Al

ROCK AROUND THE CLOCK I HERRÄNGEN 1955

Vi var ett litet gäng, jag minns inte vilka och hur många, som bjöds att komma till Herrängen, strax efter jul- och nyårshelgen 1954/55. Eldroy hade nyligen flyttat hemifrån, men inte längre bort än femtio meter från det hus, där han vuxit upp. Det nya huset hade alla bekvämligheter och samma vidunderliga utsikt som faders- och modershuset, ända bort till Värmland. Vi satt några timmar, en söndagseftermiddag och fikade, pratade minnen i munnen på varandra, mådde bra och lyssnade på musik.

Eldroy hade skaffat EP- skivan, med det omslag (tror jag) som ses här uppe. Det fanns en låt på skivans B- sida som hette "Thirteen women", men den var mindre viktig. Det var A- sidan, "Rock around the clock", med Bill Haley och hans kometer, som spelades om och om igen den eftermiddagen. Det var andra takter, vill jag lova! Eldroy älskade den. Vi andra var först lite undrande, men efter några reprisar började vi, kanske inte att tycka om musiken, men vi upplevde rytmen som häftig och svår att sitta still till. Vi vet ju vad som hände sedan. Rocken skulle snart ta mer och mer plats på privata skivtallrikar och i det mediala musikutbudet. Det började i USA, sedan spred sig fenomenet i övriga världen, i takt med att tusentals grupper såg som sin uppgift att spela rock- musik. "Rock around the clock" var en kioskvältare (om det finns sådana i musikbranschen) som markerade starten för ett sätt att spela och lyssna på musik, att dansa och, rent av, ett sätt att leva.

Här är den djupsinniga (?) första textstrofen i klockrocken, som är, så att säga, ursprungsrocken: *"One, two, three o' clock, four o' clock, rock. Five,*

six, seven o' clock, eight o' clock, rock. Nine, ten, eleven o' clock, twelve o' clock, rock. We' re gonna rock around the clock tonight!

Bill Haley anses vara den (eller en av flera) som öppnade dörren för rockmusikens efterföljare. Den listan toppades senare på 1950- talet av Elvis Presley i USA och Tommy Steele i Great Britain. Ungdomarna på 1950- talet delade upp sig i två läger. Elvis var the King i det ena och Tommy i det andra. Elvis eller Tommy? Tommy eller Elvis? Det var nästan en skyldighet att ta ställning till det. Personligen föredrog jag Tommy Steele, delvis av det egoistiska skälet att en då (för mig) betydelsefull tjej, tyckte att jag var lik Tommy S. Det var förstås smickrande.

Jämnåriga: Tommy Steele (Glader) t v
och Alf (Blyger) t h.

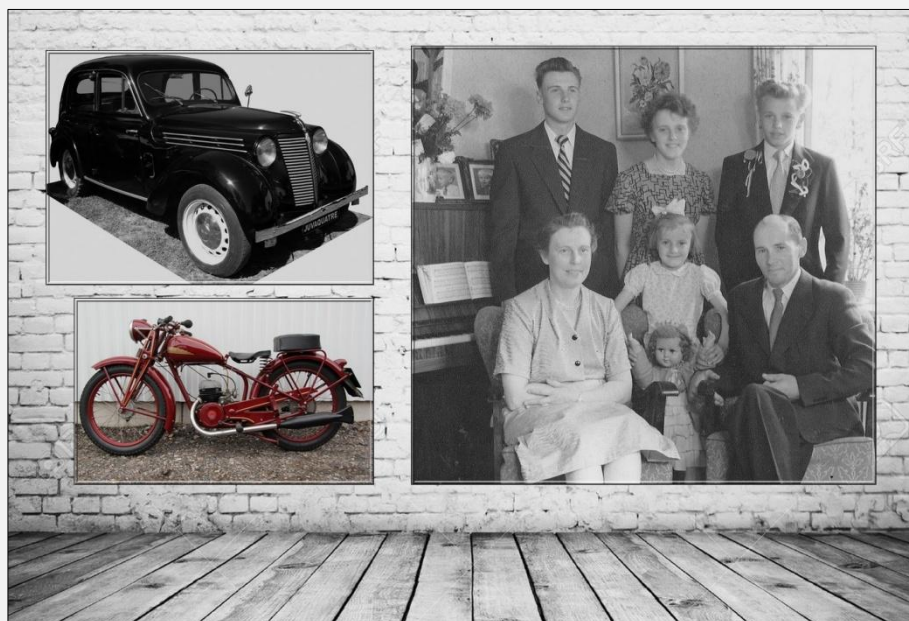
Tillbaka till Bill Haley & kompani. Det tar Halleys komet sjuttiosex (76) år att snurra ett varv i sin omloppsbanan (läser jag på Nätet). Bill och Bull, höll jag på att skriva och försöker igen: Bill Haley och hans kometer snurrade 45 varv i minuten på Eldroys grammofon och flera av oss fattade inte att vi var hopplöst omoderna i vår musiksmak.

Det ante mig: Min Samvets- APP (SAPP) vill ställa mig till svars: Hur vet jag att de andra i det inbjudna gänget tyckte som jag? Kanske var det så att Bernt, till exempel, blev helt frälst för Rocken den där söndagen.

Ja, det är möjligt, utan att vara troligt. Men nu har jag en oklar känsla av att jag hört talas om en "Herrängs- klocka" och då ser jag i andanom ett golvur. Det kan vara något annat Herrängen, eller liknande, kanske bara ett stolpskott. Men alltihop har sin grund i att jag vill avsluta det här avsnittet med någonting om "Rock around the Herraengen – Clock".

Min SAPP ropar nu lika högt och ilsket som Kristian (Tyrann) Luuk i teveprogrammet "På Spåret": Vart är du på väg? Skärp dig Alf! En vits till och ditt vitsord blir C (enligt en gammal betygsskala). Jag svarar: Har man sagt A, får man säga B och den som gillar lever får C. Vi tog oss upp för Herrängsbacken, förbi Rosendalen och Kavelbron, svängde nittio grader höger, där det stod ett mjölkbord och en brevlåda och så var vi hemma hos oss igen. Närmast blir det några nerslag i den närmaste familjens 1950- tal.

EN BIL, EN MOTORCYKEL OCH EN FAMILJ

Familjebild år 1954.

Familjens första bil köptes i mitten av 1940- talet. Det var en begagnad Opel. Den andra var en svart Renault, även den i bra och begagnat skick. Det tog ett tag innan man insåg att det var en "Renå". Det var till och med en Renault Juvaquatre och ingen kom på idén att försöka uttala det "efternamnet". Båda bilarna (och de följande) berövades ibland baksätet, någon gång även passagerarsätet där framme, för att bilen skulle rymma så många jordgubbslådor som möjligt. Den fullastade bilen avgick tidigt på morgonen och målet var ett torg, i Töreboda, Mariestad, Lidköping eller Vänersborg. Man "torgade" jordgubbar.

Ibland fick vi pojkar följa med och då var det trångt i bilen. Vi sattes av i Töreboda, med tre lådor som innehöll vardera tjugo rågade literkartonger med jordgubbar och far fortsatte till Mariestad med resten av lasten. Vårt beting var att sälja de där sextio litrarna till jordgubbssugna Törebodabor, innan far återvände från sitt uppdrag på torget i Mariestad. Det här var i början av 1950- talet, när jag hade sommarlov från realskolan. En gång kom skolans rektor, Rud. Magnusson, till torget. Han hälsade god dag, förhörde sig om literpriset, var jordgubbarna kom ifrån och köpte två liter. Inte med en min förrådde han att vi kände varandra och det kanske vi inte gjorde, om man betänker att han hade drygt hundra elever att hålla reda på, medan jag hade bara en rektor. En annan gång kom vår lärare i Biologi, Sven Gaunitz, i samma ärende. Han hälsade igenkännande, frågade hur det kändes att ha sommarlov och köpte samma kvantitet som rektorn. Något senare den dagen såg jag samme lärare utföra en spektakulär balansakt, då han på sin cykel passerade torget. Han hade

vänster hand på styrstången, medan han i den högra handen höll tre stänger med spunnet socker. Det godiset är ju rätt så spatiöst och kladdigt och en vindpust kan bringa sockerfluffet sin kos. Adjunkt Gaunitz trampade sig försiktigt framåt och mötte någon bekant, lyfte sin svarta hatt artigt i vädret med vänster hand, medan den högra var upptagen av sötsakerna och cykelstyret var obemannat en sekund eller två. Men allt gick väl, i alla fall så länge han var inom synhåll.

Bernt hade en röd motorcykel, en 125- kubikare av märket Husqvarna. Den såg ut som den på bilden, men jag vill minnas att dess sadel var en så kallad limpa. Om man var riktigt snäll, fast det var man troligen inte, fick man i alla fall provköra den då och då. Bernt hade körkort, motorhuva i brunt skinn och en plasttratt att sätta framför nosen. Det hade inte jag, så det var förstås strängt förbjudet att befara allmänna vägar. Vi hade en lokal regel som innebar att det var tillåtet att åka till Mossebo eller till Mosselund och vända där. Vilken känsla det var att trampa igång motorn, pröva gasen, trampa in ettans växel, försiktigt släppa kopplingen och sedan tvåans växel och susa iväg över Gärdet.

Lennart i Mossebo rynkade lite på näsan åt en sådan lättviktare. Han nöjde sig inte med mindre än 250 kubik (centimeter), gärna 500. Han hade en BSA och drömde om en Harley Davidsson och när det gällde motorcyklar och (senare) bilar, tror jag att alla hans drömmar gick i uppfyllelse, i alla fall beträffande antalet motorfordon. Han var en motor- människa ut i fingerspetsarna. Jag tror inte att han en enda gång besökte en bilverkstad. Ladugården i Mossebo var hans reparationshall. Där fattades ingenting, snarare tvärtom! Och Elsas höns, inburade i ena hörnet av samma lokal, fick vänja sig vid lukten av olja, bensin, gummi och avgaser.

Vår farbror Gustaf, som vid den tiden bodde och arbetade i Karlskoga, hade en "riktig" lättviktare: En 75- kubikare av förkrigsmodell. Den stod under krigsåren i vårt brygghus i Vallsjöbol och där gällde regeln "se men inte röra". Det var inga problem för oss barn, men för Lennart, som nu var i tonåren, var det en prövning att avstå från nöjet att pröva fordonet. Orsaken till att lättviktaren stod hos oss och inte i Mossebo, var vår farbrors berättigade misstankar att den stod säkrare där än i närheten av en klåfingrig yngling, med skruvnycklar och mejslar i fickorna. Kriget tog slut och Lennart lyckades skaffa lite bensin och fick, med fars och farfars goda minne, men utan farbror Gustafs medgivande, lov att omsätta sin dröm till verklighet. Han fick igång knarren och jag tror ingen i Vallsjöbols by, med omnejd, var lyckligare än han den dagen. Men säg den lycka som vara beständigt. Snart hötte farfar med sin käpp och det betydde att leken var förbi, för den gången.

EN FÖLJETONG I FYRA DELAR – DEL ETT

Hon kom till Mossebo år 1928, som hushållerska till vår farfar, Carl Andersson, närmast från det närbelägna Otterbäcken, vid Skagern. Hon var trettio år gammal, skild från en skräddare i Södermanland och hon hade ensamt ansvar för en något underutvecklad, sexårig son, som hette Erik Anton. Hennes namn var Elsa Charlotta Karlsson– Klang.

Hon var född i Stockholm, men skickades som minderårig, till fosterföräldrar i Uppland (Vittinge), där hon växte upp, gick i skolan, konfirmerades och gick ut i livet, för att bli piga, fru till nämnde skräddare (senare frånskild), samt hushållerska hos ensamstående karlar i Södermanland och Västergötland. När hon, år 1927, lämnade Klas Andersson i Vadsbro, efter att ha tjänat hos honom i tre och ett halvt år, fick hon betyg på, att hennes uppförande varit mycket gott och att hennes ordning och flit varit mycket god. Hennes förmåga att laga mat fick samma omdöme. Vidare fick hon betyget god, vad gällde bakning, servering, konservering, strykning, städning, tvätt, sömnad och barnskötsel och som grädde på moset: "i allt ärlig, hövlig och skötsam, varför hon på det bästa rekommenderas".

Elsa gifte sig med Erik Anton Klang på annandag jul, år 1921 och sonen, Erik Anton (Ante), föddes i mars 1922. Skräddare Klang kom i klammeri med Rättvisan år 1924. Han anklagades för att ha stulit fyra hönor (vit

leghorn, om någon undrar) och blev inlåst i Nyköping. Han hävdade sin oskuld och han kunde möjligen erkänna häleri, eftersom han sålt tre hönor, på uppdrag av en granne, som var en erkänd tjuv och hette Karlsson. Erik Klang överklagade till hovrätten och han skrev till Elsa:

"Nyköping den 6/1 1924. Kära lilla Elsa och Anton! Hur är det med Eder? Har ni någon mat samt något att elda med? Jag mår bra och önskar Eder detsamma! Hur mår lille Anton, är han frisk och kry? Han får väl frysa. Säg till sven i Lövnäs, så hugger han åt dig. Ved får Samuelsson skaffa. Han får taga betalt av Sockna. Där får han även taga hyran. Du skrev att potatis, saft med mera frös för dig. Ställ det i kontoret i förstugan och packa om det med lump, så fryser det aldrig . . . Hur är det med dina pengar? Är de slut? Nu har jag räknat ut värdet på de varor dom finns kvar i korgen. Du kan sälja det för 40-50 kronor. Ja, mig går det ju ingen nöd på. Jag knogar och syr lite, så jag tjänar några öre om dagen. Men du förstår att en dagpenning här är 40 öre . . . Du ber att de ska släppa ut mig, men du förstår att alla här är mycket tillmötesgående och snälla mot mej, men släppa mej kan de inte. Det blir Kungliga Hovrättens sak . . . Farväl, älskade Elsa, vi träffas åter. Många hälsningar till eder alla, Erik.

Den här miniföljetongen ska handla om Elsas och Eriks son Erik Anton och här har vi lärt känna något om hans föräldrar, en rättskaffens ung dam och en förbrytare. Erik Klang hamnade så småningom på Långholmen i Stockholm, där han avtjänade 3,5 års straffarbete och han fortsatte att skriva långa brev till sin älskade Elsa, där han, i väl valda ord, bedyrade sin oskuld i rättsfrågan och sin oreserverade kärlek till hustrun och sonen.

Det är förstås helt orimligt att Erik Klang satt inburad på Långholmen i tre- fyra år, för att han stulit fyra hönor. Det fanns nog mera i målet, som dock inte går att läsa ut av de bevarade handlingarna från tiden. Elsa tröttnade och en dom i Oppunda häradsrätt i Katrineholm, i maj 1927, förkunnade att Elsa och Erik Klang inte längre var gifta. Som bilaga till domen, finns ett kort brev från Elsa, där hon, bland annat, hade skrivit:

"Käre Erik! Tack för brevet . . . Jag begär ingenting av dig till Antons uppfostran . . . farväl nu, min före detta älskling . . . vänligen Elsa!".

Senare, samma år, lämnade Elsa Södermanland tillsammans med sin femårige son. Hon for först till Otterbäcken och året därpå kom hon och Erik till Mossebo. Elsa skulle stanna där i sextio år. Även för den sexårige sonen blev Mossebo ett hem, men han skickades snart iväg till främmande ort, eftersom han inte riktigt passade in i det vanliga mönstret.

Erik Anton var knappt tio år och han skrev brev till sin mor:

"Löt den 12. 3. 1932. Kära mamma! Tack för brevet från mamma. Det var så roligt att få det. Jag mår bra. Min pappa har inte varit och hälsat på mig ännu. Jag går i skolan varje dag. Jag går i första klassen. Min lärarinna heter fröken Kempe. Hon hjälper mig att skriva brevet. Jag går i handarbete för fröken

Berggren. Jag syr en duk och väver band. På söndagarna får vi ofta höra på radio. Vi har också grammofon. Snart är det påsk. Då kanske påskgumman kommer. Och så får vi äta påskägg. Glad påsk och många hälsningar till alla där hemma, från Erik”.

Ett par månader senare fattade Erik åter pennan och skrev:

”Löt den 26.5.1932. Kära mamma! Tack för brevet till min födelsedag. Jag mår bra. Vi går i skolan ännu. Den 1sta juni har vi avslutning. Sen får vi sommarlov. På rasterna och på eftermiddagarna är vi ute och leker. Får jag komma hem i sommar? Nu har jag min duk färdig och skickar den med brevet. Nu skall jag börja med en ny duk. Hälsningar till Lennart och mamma själv, från Erik”.

Lärarinnan gjorde det här tillägget: *”Erik ber att få komma hem, men det blir kanske för dyrt för fru Klang att kosta på honom resan. De flesta av barnen stanna kvar här över sommaren och de bruka ha det så skönt, när de kunna vara ute i parken och leka. S Kempe, lärarinna”.*

Här nere ser vi en annan lärarinna i en annan skola: Anna Gunnarsson i Vallsjöbol och hennes elever, gissningsvis år 1937. Där sitter, bland andra, en liten parvel längst till höger, som heter Lennart i Mossebo och han är Erik Klangs halvbror.

Erik Klang hade börjat i samma skola 1929, men det fungerade inte så bra och han blev lite senare skickad till Strängnäs och Löt, som var ett internatställe, där man ansågs förstå sig på att fostra gossar som Erik. Varför det blev just Löt, vet jag inte.

Fortsättning följer!

Erik Anton Klang var ju Lennarts storebror, men det var bara med hänsyn till kroppslängden som Lennart såg upp till honom. Han brukade, lite vårdslöst, kalla honom ”Erk Klang” eller bara ”Klangen”.

Jag har också en storebror. Honom såg jag upp till, i alla avseenden. Så var det på 40- talet och så var det på 50- talet och så har det fortsatt att vara genom åren.

EN STOREBROR

Vart var Bernt på väg, när bilden här uppe togs och vart var Bernt, Vincent och Alf på väg på den andra bilden? Och varför visas ett skivomslag med Cool Candys danskvintett i all sin elegans?

Cool Candys, med rockar lika vackert röda som kanadensiska gränspoliserna, hörde hemma i Lidköping och deras musik kunde avnjutas och dansas till på så olika ställen som Laxå (Bergfästet), Vretstorp (parken), Askersund (Stjernerundsparken), Finnerödja (parken), Höglunda (parken) och Hova (främst i Hantverkshuset). Det var verkligen det dansband, som var inne på 1950- talet och det räcker att säga: De var bra. Nej, förresten, det räcker inte. De var mycket bra och kunde mäta sig gott med tidens mera namnkunniga spelemän från Värmland. Cool Candys musik höjde feststämningen. Estraderna de stod på och omgivningen blev vackrare och flickorna blev såklart vackrare, allteftersom skymningen sänkte sig över måttligt upplysta folkparker. När orkesterledaren yttrade de magiska orden "kvällens sista dans", var man mån om att få avnjuta den tillsammans med den utvalda – och ingen annan. Kunde man sedan undvika att trampa meddanserskan på tårna, var kanske kvällen räddad. Orkesterns saxofoner ljöd över nejden i natten och rockarna på scenen färgade av sig och flöt ihop med omgivningen, till ett skimmer i mycket rosenröda färger. Man befann sig mellan dröm och verkligt!

De tre killarna, där uppe på bilden, befinner sig alldeles utanför festplatsen i Nyängsholms dalar, någon kilometer norr om Hova. Det var Hantverksföreningens tradition att i början av juli varje år anordna festligheter, främst för att stärka sina finanser förstås, men även för att roa och underhålla. Det var dåtidens "Riddarvecka". En äng på Nyängsholm var under ett par dagar förvandlad till en folkets park, med alla de attraktioner en sådan park förväntades erbjuda. En tillfällig dansbana, en tillfällig scen, med grön presenning som väggar och tak och lika tillfälliga presenningsstånd med chokladhjul, förfriskningar, varm korv och (kanske) pilkastning. Folkligt och festligt! Första året hade föreningen hyrt in sig hos våra släktingar i Struppkärr och där var Karl Gerhard och hans pianist Herbert Steen huvudattraktion. Där stod han på det bräckliga, provisoriska brädgolvet och sjöng sina kupletter. Bäst passade nog "Jag tar in på gungorna, vad jag förlorar på karusellen" där och då.

I Nyängsholm såg och hörde vi en gång den dåför tiden mycket populära Staffan Broms. Till eget gitarrackompanjemang sjöng han med sin mörka, smäktande röst: *"Lilla vän, tänk om du vore lika kär i mig, som jag är det i dig. Du är så öm, när det bara är vi två. I nästa stund så låter du mig gå"*. Det blev fel på det elektriska under hans uppträdande och samtidigt öppnade sig Hova– himlen på vid gavel och vi i publiken blev dyvåta. Det såg rent patetiskt ut (om vi visste vad det betydde), med den skönsjungande Bromsen, som ingen regnskur kunde hejda. Mikrofonen var ur bruk och scenbelysningen bestod av en lykta med sparlåga. Applåderna lät plaskigt måttliga. Det var som att klappa händerna i duschen.

En annan gång var självaste Åsa– Nisse (John Elfström) underhållare i Nyängsholms dalar. Han kom i svart kostym, vit skjorta (utan slips) och svart hatt. Han hade privatchaufför och en stor och svart bil av amerikansk modell och den ställdes inte, som brukligt var, på den tillfälliga parkeringsplatsen utanför festplatsen. Elfströms vrålåk manövrerades, sakta och varligt nedför slänten mot dansbanan och sedan stod den där, som någon sorts rekvisita, under uppträdandet. När John Elfström intagit scenen var han till hundra procent Åsa– Nisse, med sina finter, krumbukter och hela paletten av ordvrängningar i falsett. Han såg uttråkad ut, mitt i alltihop och det är inte att undra på. Att stå på en scen, som den där ute bland buskarna i Nyängholm, och säga samma lustighet för hundra gången. Att han bara orkade och att publiken orkade.

Det blev inte mycket om min storebror, men det som behöver sägas, sades redan på raderna före detta avsnitt.

EN FÖLJETONG – DEL TVÅ

Erik Anton Klang, år 1936.

I maj månad, år 1936, fick Elsa ett brev från Strängnäs:

”Fru Elsa Klang! Härmed får jag meddela att Er gosse Erik blev konfirmerad i Strängnäs domkyrka lördagen den 23/5, klockan 4 e. m. Vi ha i vinter haft privat konfirmationsundervisning för några av barnen här. Erik mår bra och är stor och duktig. Han kommer fortfarande att gå i skolan, fast han gått och läst. Han behöver lära sig lite mer ännu. Jag förstår att Erik ej skrivit på länge, men det är bäst att fru Klang skriver till mig, för Erik skriver aldrig självmant. Svårt har han också att skriva. Erik hälsar så mycket hem. Skolan, Löt i Malmby, den 19/5 1936, Ragnhild Broström”.

Erik var fjorton år gammal och nykonfirmerad i Strängnäs domkyrka. Normalt skulle han varit vuxen nu och på väg ut i livet. Men för Erik var det annorlunda. Han skulle tillbringa ytterligare ett sommarlov på Löt och åter sätta sig på skolbänken till hösten. Hemma för Erik var Mossebo, eftersom hans mamma bodde där och hans lillebror. Vår farfar såg han sannolikt som en farbror, vilken som helst, som råkade bo i samma hus som mamma och Lennart.

Året före, i april 1935, skrev Erik själv (med hjälp av en fröken) så här i sitt brev till Mossebo:

”Kära mamma och Lennart! Nu vill jag skriva några rader och höra hur ni mår. Hoppas att ni mår bra. Tack för brevet som jag fick. Kan Lennart tala rent?

Kan Kjell läsa något i skolan och räkna och skriva? Är det roligt i skolan? Jag går i andra klass nu. Jag har inte skrivit till min morfar och mormor än. Mamma vill veta hur lång jag är. 154 cm. Jag vet inte vad jag ska bli när jag blir stor. Jag har gjort en bil åt Lennart nu. Har ni samma kor kvar nu? Hur gammal är farbror Andersson nu? Det vet jag inte. Vi ritar och klistrar i skolan. Det är så roligt att göra. Det är så roligt i slöjden. Hur mår tant Ada? Det vill jag höra. Tycker Lennart det är roligt att bära vatten i ladugården? Är katten kvar nu. Det vill jag höra. I påsk fick vi ägg och smörgås och mjölk. Det var så gott. Fick Lennart ägg också i påsk? Hur gammal är Kjell nu? Hälsa till Gustaf och Gunnar så hjärtligt. Hälsningar till er alla. Skriv svar snart. Erik",

Det är rörande att läsa de här raderna. Erik kommer ihåg korna och katten och i frågan, om Lennart tycker det är roligt att bära vatten, kan man utläsa ett litet skämt: Hur skoj kan det vara att bära vatten? Erik minns också grannarna, som finns drygt 100 meter norrut, om man står på farstutrappen i Mossebo. Ada och hennes barnbarn Kjell bor där. Han nämner inte Adas make, Oskar Stenqvist och han nämner inte de andra mosseboarna. Farbror Andersson (vår farfar) hälsar han inte direkt till, men han vill veta hur gammal han är. Till vår far och farbror Gustaf hälsar han däremot hjärtligt. Ja, nog kan man läsa en del mellan raderna, men det är synd att analysera sönder ett brev som detta, från den "förlorades sonen". Det är i alla fall ett fint brev, tycker jag.

Som ett komplement till det vackra, värdiga konfirmationsfotot på Erik, här uppe (varav det ena är en spegelbild av det andra), vill jag visa ett gruppfoto med ungdomar (i Eriks dåvarande ålder), sådär 10– 15 år senare, i Finnerödja kyrka:

Fortsättning följer.

EN YNGRE SYSTER

Hon fick tre fina dopnamn: Gullvi, Birgitta, Irene och hon var en fin syster att ha. Jag tror att mor hade huvudansvaret när barnen i vår familj fick sina namn och jag tror inte att det är en tillfällighet att Britt fick samma initialer (fast i annan ordning) som sin storebror. Bernt, Gunnar, Ingemar: G. B. I. och B. G. I. Samma modell fullföljdes, när Barbro föddes, fast bara till två tredjedelar. Hade hon begåvats med, till exempel, Isabella som tredjenamn, hade det stämt till hundra. Men det blev Barbro, Gudrun, Margareta (B. G. M.) I mitt fall blev det A. R. E. – och det är ju inte en bokstav rätt!

Det var ingen som kallade henne Gullvi eller Birgitta eller Irene. Hon hette Britt, kort och gott. På 1940- talet var syskonrollerna tydliga. Britt var Bernts och min lillasyster och hon växte troligen aldrig ikapp Bernt, medan däremot hon och jag blev tämligen jämnåriga, eftersom naturen är sådan, att tjejer (flickor, tjejer) utvecklas tidigare. Så Britt och jag blev mera som tvillingar på 1950- talet.

Under 1940- talet hade vi gått till söndagsskolan i Mosselund tillsammans och även till kapellet i Vallsjöbol på lördagseftermiddagarna och deltagit i de så kallade barnmötena. Inte sällan satte vi på oss söndagskläder och åkte till kyrkan, med hela eller delar av familjen. Högmässan vid den tiden började klockan 11.00 och slutade 12.30. De där nittio minuterna (som en

fotbollsmatch, utan halvtidsvila) kallades gudstjänsttid och då ansågs det opassande att göra något annat än att delta i högmässan. Det var mor som var drivande i att göra besök i kyrkan, men det var far som körde bilen, så utan hans medverkan fick familjen nöja sig med att lyssna på en högmässa i radion. Det gick också an. Men radiohögmässan var också klockan elva, så att delta i båda aktiviteterna lät sig inte göras.

När Britt vuxit ikapp mig (och nästan ikapp Bernt) var det inte ovanligt att vi alla tre gjorde sällskap till mera världsliga nöjen, som hade det gemensamt att det spelades musik, dansades och intogs en måttfull mängd av något medhaft drickbart och törstsläckande. Jag talar nu om bröderna. Jag såg sällan eller aldrig min syster Britt dricka något starkare än svagdricka. Men man blev alltid törstig på de där tillställningarna, för antingen var det sommar och hög temperatur, eller vinter och kallt, men varmt av det skälet att många aktiva människor var samlade i ett mycket begränsat utrymme, med usel ventilation och mycken transpiration. Ofta avslutades sådana festkvällen med en nattsexa på landsvägshotellet i Bahult eller den liknande anläggningen, mellan Vretstorp och Östansjö.

I Bahult var Bengt Roslund kung. Hans mamma, med flera, stod i köket och lagade mat så det stod härliga till, under det att bossen själv, framförde en alldeles egen och underhållande krog- show. Medan han balanserade tallrikar och bestick och försåg hungriga långtradarchaufförer i skinnjackor och lite lagom avslagna unga lejon i kavaj och slips och lejoninnor (utan slips), med mat och dryck, kunde hans spex få lokalen att kikka av skratt. Fast det var inte bara komedi. När han, undantagsvis, var på dåligt humör, kunde han skälla ut gästerna efter noter, av en anledning som ingen förstod, inte ens han själv, tror jag. Men det var häftigt att äta stekpotatis, skinka och (vändstekt) ägg, mitt i natten, på Sexans landsvägshotell, det var det!

Jag trodde att min SAPP tagit långledigt, för det var ett tag sedan, men nu är det visst dags. Jag är idel öra. Låt höra!

Skulle inte det här avsnittet handla om Britt? Var fanns hon, medan du och din bror slog runt och levde loppa? Satt hon hemma i Vallsjöbol och läste sagor för sin lillasyster, eller låg hon hemma och sov, för att orka stiga upp tidigt nästa morgon och vara nyttig?

Mitt svar: Det ligger kanske någonting i, vad min SAPP säger, men saken är den, att Britt ofta var med, i alla fall på färderna till festligheterna, efter mittn av femtiotalet. Att hon sedan föredrog annat sällskap på återfärderna var väl hennes ensak. Hon var intresserad av killar. Det var inte vi. Åtminstone inte på det sätt som underförstås här.

Britt var en snäll och mycket omtänksam syster. Hon var dessutom händig. Jag vet ingen som stickade så snygga tröjor som hon vid den tiden. Varenda maska satt som den skulle. Hon vävde mattor, sydde kläder till sig själv och andra som var perfekta i varje millimeter. Hon kunde till och med virka snygga grejor, vilket jag såg med särskild beundran, eftersom jag försökt en gång.

Jag vet inte varför, men jag skulle virka en grytlapp. Jag fick ett grått nystan garn och en virknål och instruktioner om rätt och avigt och så vidare och jag kämpade på en hel vecka. En grytlapp förväntades vara fyrkantig, med räta vinklar och raka kanter. Min färdiga lapp var till formen som en oliksidig, taggig och skev romb. Fick en grytlapp se ut hur fan som helst? Nej, det fick den inte. Det var pinsamt!

Britt var inte skrytsam och syster- duktig- sinnad. Hon visade i handling, vad hon kunde åstadkomma. Hon satte upp mål och att inte uppnå de målen, var henne helt främmande. I slutet av decenniet, när hon tagit körkort, blev bilar en naturlig del av hennes liv – även yrkesmässigt, längre fram i tiden. Jag hade förmånen att vara hennes passagerare under många bilturer, korta och långa och jag vill säga att hon var född till bilförare. Lugnt och säkert rattade hon personbilar, kombibilar och traktorer, inte sällan med ett leende på läpparna.

Fram på 1960- talet, när vi flyttat in i en lägenhet i Kallhäll, med öppen spis i vardagsrummet, tyckte vi att det skulle vara kul att elda en julbrasa eller två och pratade med Britt. Hon hade såklart vedskjulet i Vallsjöbol välfyllt, så hon tog en gammal hederlig jutesäck, fyllde den med torr björkved, åkte till Gårdsjö järnvägsstation och pratade till sig en gratis transport till Kallhälls station (sådan SJ- tjänstemän emellan). Det är en sak att den där säcken sannolikt var det mest udda godset i resgodsvagnen den dagen. En annan sak är att Britt gjorde sig allt det besväret, bara för att vi skulle kunna mysa framför brasan och lyssna till knastret av björkved från ängen i Vallsjöbol. Det var en fin julklapp!

Åter till femtiotalet: Relationer med det motsatta könet var mycket privata saker, som man inte talade med vem som helst om, men Britt och jag visste det mesta om varandras innersta tankar. Hennes tjej- kompisar var ofta också mina. Ibland ville någon i den skaran något mer än att bara vara min kompis, vilket förmedlades genom Britt och det löste sig, på ett eller annat sätt. Hur var det nu Staffan Broms sjöng i Nyängsholms dalar?

"Lilla vän, tänk om du vore lika kär i mig, som jag är det i dig. Du är så öm, när det bara är vi två. I nästa stund så låter du mig gå".

Ja, den kärleken. Lyckan kom och lyckan gick och min syster Britt var så klok, så välvillig, så generös. Hon var en god syster.

EN FÖLJETONG – DEL TRE

I det här kollaget från 50-talet har jag gått händelserna i förväg. Vi ser Mossebostugan, Elsa i sitt kök samt Erik och Lennart, i sitt skogsarbete.

I februari 1939 bekymrar sig Elsa för sin äldste son, skriver brev till Löt i Strängnäs och får det här svaret:

"Arbetshemmet Löt, den 19/2 1939. Fru Elsa Karlsson, Mossebo, Finnerödja. Undertecknad har genom brev till fröken Broström, tagit del av era förfrågningar om Erik Klang. Han har sedan 1 juli 1938 varit här och jag tycker inte alls man kan säga att han blivit slöare. Första tiden hjälpte han till med handräckning här inom hemmet, men sedan början av detta år är han ute i jordbruket och deltar där i förekommande arbete. Jag har inte hört hur rättaren tycker att det går, det är ju ännu så nytt, men Erik har växt mycket på sista tiden och blivit kraftig. Brevskrivning är i allmänhet något det går dåligt med. Jag frågade föreståndaren hur länge han får stanna och det är tills vidare. En del blir ju här för hela sitt liv och en del kommer till andra anstalter och hem. Det är få, om ens någon, som kan komma ut och reda sig på egen hand. Pension har de alla från 16 år och den går till avgifterna här. Högaktningsfullt Alva Andersson, husmoder på arbetshemmet".

Efter drygt en månad skriver Erik till Mossebo:

"Arbetshemmet den 15/3 1939. Kära mor å bror! Hur mår ni där hemma? Jag mår bra. Jag har börjat ute och jobbar med lite av varje. Jag brukar snickra på ledigheten. Det är ganska roligt. Jag får väl inte glömma att tacka för breven

och korten. Hur mår bror, går han i skolan? Det går väl bra för honom. Jag skall väl hälsa till tant Ada från Erik. Hon mår väl bra. Husmor heter fröken Andersson på hemmet. Har det varit någon snö där hemma i vinter. Här var det inte mycket snö. Man kunde i alla fall åka bobb. Jag kan åka cykel. Det har jag kunnat över ett halvt år. Det är skojigt. Man brukar låna av en annan grabb som heter Evert. Hur mår Elving nu? Han mår väl bra som vanligt? Nu slutar jag för denna gång. Skriv svar snart till Erik”.

Fyra år senare muckade Erik från arbetshemmet i Löt, men det blev nog lite ”ur askan, i elden”, för myndigheterna fann det skäligt att han skulle mönstra och göra militärtjänst. Han placerades på I 18 i Visby och det måste ha varit ett väldigt långt steg för Erik. I över tio år hade haft en skyddad tillvaro på Löt i Strängnäs och så iväg till Gotland, där det stora kriget var påtagligt närmare än i Strängnäs. Den 28/3 1943 skriver Elsa:

”Kära Erik. Det var roligt att höra lite från dig. Du skall skriva arket fullt nästa gång. Karl var vid Struppkärr igår och slaktade. Han fick med sig ditt kaffekort. Eriksson och Mattis hälsade till dig. Lennart skall till Struppkärr i morgon och bli kogubbe. Det blir några dagar, när Eriksson håller på med sådden. Den 1 maj kommer Gustaf och Ingeborg hem och då kommer kanske Eriksson och Mattis, så då får jag främmande. Hur går det för dig att exercera? Har du börjat att cykla än? Du har ett konstigt namn på geväret. Hur har ni med maten? Får ni äta er mätta? Nu har jag inte tid att skriva mer. Sköt om dig väl! Kära hälsningar till dig ifrån oss alla. Mamma”.

För söner i vår farfars Mossebo var det ett kort steg till Struppkärr, eftersom de var kusiner till Mattis, husfrun där. Axel Eriksson, hennes make, var inte bara (stor)bonde. Han var politiker också. När det behövdes tillfällig eller stadigvarande hjälp på Struppkärr, vände de sig ofta till Mossebo. När Erik lämnat Löt, var det ingen tillfällighet att en kammare i Struppkärr blev hans nästa adress. Han var ju släkt till släkten!

Tiden gick. Erik blev frikallad från det militära, kom hem, bodde växelvis i Struppkärr och Mossebo, fick senare plats som dräng i Finnefallet, ännu senare i Bondetorp, Hova och så småningom på Börstorps egendom, mellan Mariestad och Otterbäcken. I mellanperioder, som varade månader och år, bodde han i Mossebo och högg i skogen tillsammans med Lennart på vintern och hässjade hö och brukade andra jordbruksverktyg hos oss och hos grannarna på sommaren.

Husmodern på Löt, fröken Andersson, skrev, som vi såg (1939) att: *Det är få, om ens någon, som kan komma ut och reda sig på egen hand.*

Att reda sig på egen hand är ett relativt begrepp. Nog fick Erik många hjälpende händer under sin livsresa ute i det fria och han blev aldrig någon karl som redde och rådde sig själv, helt och hållet. Hans käraste ägodel var cykeln. Fast det fanns en sak som var honom ännu kärare.

Fortsättning följer.

EN ÄNNU YNGRE SYSTER

När jordgubbssäsongen just var över år 1947 och Bernt var 12, Britt 8 (alldeles nyligen) och jag 10 år fyllda, fick vi en lillasyster. Barbro var ett välkommet barn, fattas bara! Redan i vaggan var hon sin mors lycka och sin fars ögonsten. Det må så vara att vaggor inte längre var i mode, men barnvagn, av senaste snitt, fungerade förstås lika bra. Barbro, Gudrun, Margareta föddes med så kallad segerhuva och det ansågs som ett positivt järkecken. Tur och framgång i livet väntade ett så lyckligt lottat barn, så stod det i alla fall att läsa i den ovetenskapliga litteraturen.

I likhet med Bernt och Britt föddes Barbro på en tisdag. I någon tramsig ramsa heter det att "tisdagsbarn har älskligt sinn" och i samma ramsa, i raden före, sägs det att "måndagsbarn har fagert skinn", så det får nog inte tas som någon absolut sanning. Säkert är i alla fall att den lilla systemen såg ut så här, klänningsklädd i en ateljé i Töreboda och avklädd, i en badbalja med varmt vatten i Vallsjöbol:

Hur var det för Barbro att ha en syster som var åtta år äldre och två bröder som var ännu mer äldre? Det kan inte jag sätta mig in i och svara på, men man kan tänka sig att det var lite ensamt att inte ha någon tämligen jämnårig att tampa med. Föräldrarna var ju inte lastgamla. När Barbro var tre år gammal, var hennes pappa: 41 och mamma 37, och så fanns ju Elsa, i obestämbart ålder (52) och farfar, som var urgammal (81), mormor som också var gammal (74) och så Per Adel (79).

Kände Barbro att hon var den medelpunkt, omkring vilken så mycket kretsade? I vissa sammanhang (positioner i samhället) sägs det att det är ensamt på toppen. Kanske är det också ensamt i en mitt, mot vilken beundrande blickar riktas och komplimanger ströms stup i ett. Hur många gånger fick inte Barbro höra, hur söt hon var, hur gullig hon var och hur duktig hon var, för att vara så liten! Blev hon en bortskämd liten krabat? Det är inte något fint ord, det där "bortskämd" och inte "krabat" heller, men den som vill, förstår nog hur jag menar. Bortskämd blir den som alltid får som hon/ han vill och den som får allt vad hon/ han pekar på. Fick Barbro det? Fick vi det? Nej, det är klart att vi inte fick. Vi fick kanske en del av det vi skrev på våra önskelistor och gladde oss åt det vi fick. Hade vi fått allt, hade det blivit slentrian för hela slanten och det hade ju inte varit bra.

Barbro var nog fem och jag femton år. Hon hade en liten röd telefon, tillverkad av plåt. Leksaker var, ännu vid den tiden, av trä, plåt eller celluloid. Telefonen hade ringklocka och nummerskiva och såg ut som en kopia av en vanlig bordstelefon, fast de äkta var alltid svarta på femtiotalet. Till detta ska läggas att Barbro hade en blunddocka (Gunilla) som var henne mycket kär. Sedan en tid (våldigt lång i Barbros medvetande) befann sig dockan i Mariestad, för att bli reparerad. Dockan blundade inte som den skulle. Barbro tyckte om att prata och att prata i telefon var jätteroligt, tyckte hon. Där bråddes hon nog på sin far, för han kunde tala i timmar i sina samtal, särskilt när han talade med Gunnar Johansson i Motorp.

Nå, Barbro hade fått mig att ställa upp på hennes telefonlek. Hon lyfte luren: Hallå, hallå! Samtalet kom från Mariestad. Jag låtsades vara någon på lasarettet i Mariestad som hade hand om Gunillas väl och ve. Utan att försöka sätta mig in i Barbros känslor för sin älskade Gunilla, meddelade jag torrt och sakligt, att jag beklagade, men det hade tillstött komplikationer i vården av Gunilla, så hon hade avlidit. Det blev alldeles tyst i andra änden av linjen (som var i rummet bredvid) och sedan gråt och mera gråt. Mitt dumma skämt var verkligen inte lyckat. Att försöka förklara det orimliga i att dockor vårdades på ett lasarett, för en femåring,

var inte möjligt. Aldrig mer fick jag nöjet att prata i just den telefonen!

Jag skickade nyss ett meddelande till Barbro och frågade om hon hade något uppslag till detta, mitt avsnitt om henne. Hon svarade att det jag just skrivit (som hon inte har läst) var det som tydligast fanns i hennes medvetande. Jag trodde väl det! Men hon visste berätta att, vid hemkomsten från BB, vår mormor var mån om att bröderna äntligen skulle få se sin lillasyster. Mormor stod på trappen och hojtade till övervåningen, där två slynglar befann sig, att skynda sig ner. Till sin förvåning fick då den stackars Augusta ducka för en ampel, med en blomkruka, som kastades ner uppifrån hallen. Det låter som värsta Carola Häggkvist-tilltaget. Tacksamt nog klarade sig mormor med livet i behåll den gången. Barbro fick ändå vänja sig vid att anförvanter gick bort. Hon var fortfarande mycket minderårig, när hennes farfar, mormor och faster lämnade jordelivet. Men hennes käraste ägodel, dockan Gunilla, kom tillbaka, utan att vara helt återställd, tror jag.

Vad jag vet är att Barbro växte ifrån sina leksaker och blev stor hon också, antagligen alldeles för fort, enligt föräldrarna, och alldeles för sakta i det egna tycket. Så är det i livet, generation efter generation. Tiden går och så en dag är man själv, där föräldrarna var, för inte så länge sedan. Barbro och jag berättade aldrig för varandra om förälskelser och sådana känsliga saker, eftersom vi var i så olika ålder i vår ungdom. Jag tror, trots allt, att vi tänkt mer lika än olika i många frågor under åren. De egenskaper jag tillskrev Britt tidigare, gäller i samma grad Barbro.

Här nere ser vi båda systerarna. Det är nog 1949. Britt och Barbro på Mossebo Gata, på väg till Elsa. I bakgrunden Stenqvists ställe. Troligen sitter Ada där i trefönstret på övervåningen och övervakar promenaden.

Kanske hade Barbro tjatat sig till att få följa med, eller kanske inte. Det här är inte bara en bild. Det är ett tidsdokument.

ETT PAUSINPASS – DEN 15 MARS

Det är mitt i mars, mitt i veckan, mitt på dagen, mitt emellan två kapitel, mitt i Mariestad, med utsikt mot Ekudden, norrut och Gamla Stan, österut. För att se åt de två andra huvudväderstrecken måste man gå ut, men det får vara, eftersom vädret visserligen är vackert, men det blåser en elak, kylig vind från väster. TV:n står på, som den brukar så här dags, inte för att tittas på, men väl för att lyssnas till med ett halvt öra, medan tankarna befinner sig i en tid, då teve tillhörde framtiden. SVT Forum är ett dagligen återkommande favoritprogram, där man får nys om samtidens händelser i Sverige och utomlands. Just nu pågår en debatt i Sveriges riksdag som handlar om arbetsmarknadsfrågor. I talarstolen står en representant för KD (tidigare KDS), som heter Désirée Pethrus. Utan att ha några direkta sympatier, vare sig för hennes parti, eller hennes person, är hon intressant som namn, eftersom det var hennes farfar, Lewi Pethrus, som grundade det parti hon nu företräder.

Lewi Pethrus var länge en levande legend i hela landet, så också i Vallsjöbol på 1950- talet. Där fanns en livaktig pingstförsamling och den främste centrala gestalten i rörelsen var denne Pethrus. Jag vill inte vara vanvördig, men rangordningen i pingstförsamlingar var nog: Gud Fader och Sonen samt en helig Ande som hette Lewi Pethrus. Sedan infann sig en orolig ande – Sven Lidman – och han utmanade sin store broder, men han fick aldrig riktigt fäste uppe på den parnass, där Lewi Pethrus presiderade med pondus och gott om pengar i plånboken.

Så många associationer det finns att hantera! Ständigt dyker det upp nygamla blandningar av begrepp, företeelser, skeenden och personer, som bara har marginella bindningar, men ändå hänger ihop. Jag tror att associationsflödet är själva motorn i detta, att erfara/ iaktta, analysera, ta ställning till och lägga på minnet, alternativt förpassa det som ratas till en tillfällig eller slutgiltig glömska. Eller också är det precis tvärtom och då var ju det där resonemanget helt onödigt. ☺

När jag såg Désirée Pethrus i talarstolen, tänkte jag på hennes farfar och så började en sång sjungas inne i huvudet och jag kunde inte värja mig från att nynna med. Melodin är inga problem. Den sitter där sedan femtioalet och det gör delar av texten också.

Varför minns jag den? För att jag hörde den några gånger i Salemkapellet. Sången jag tänker på var Lewi Pethrus pappa till, både text och musik. Den sjöngs aldrig i kyrkan på den tiden och aldrig i Mosselund. Den var, tror jag, något av signaturmeleri för pingstförsamlingen. Vi, som inte var medlemmar, vare sig i Mosselunds eller i Kapellets krets, var ändå

välkomna till båda ställena och det var fin underhållning vi bjöds på.

Innan sången presenteras vill jag redovisa en annan association: Den nämnde Sven Lidmans dotter, Bibi, var gift med den förträfflige radio- och teveprofilen Pekka Langer. Hans program "Nattuppen", till exempel, var ett toppenprogram på femtiotalet. Han hade ett stående inslag, som kallades "Krossa skivan", där han bokstavligt och ljudligt krossade en skiva som han ansåg som så värdelös att den borde slängas i väggen eller golvet och aldrig spelas mer. Det var 78- varvs stenkakor på den tiden och ljudet var omisskännligt. Säkert blev vi lurade av ljudtekniken. Han satt naturligtvis inte i studion och "kastade smörgås" med skivorna. Men kul var det!

I Vallsjöbol. Sceneriet framträder så tydligt: Lokalen fullsatt. Männen, i kostymer och vita (undantagsvis blå) skjortor med slips. Kvinnorna, i klänningar eller blus (gärna med vit krage) och kjol, hårrulle i nacken och enstaka halsband nedanför rullen. Barnen i alla de munderingar och färger. Vi brukade sitta på en av de bakersta bänkarna, eftersom vi inte riktigt hörde dit. Vi lyssnade. Vid orgeln satt Hildur Vörde och hon manövrerade den så elegant och skickligt, som bara hon kunde (i alla fall i Kapellet). Ett kort förspel på orgeln, sångböcker i de församlades händer, förtätd stämning och så bröt lokalen ut i unison sång: *"Löftena kunna ej svika. Nej, de stå evigt kvar. Jesus med blodet beseglat allt, vad han lovat har"*. Och så kom refrängen som var så mäktig att fönsterrutorna dallrade:

*"Himmel och jord må brinna, höjder och berg försvinna,
men den som tror skall finna: löftena de stå kvar".*

– O S V – O S V –

Bilden visar ett storslaget bröllop i Kapellet på femtiotalet. Svea Bengtsson och Ingemar Gustafsson slog sina påsar ihop. Alla var där!

EN FÖLJETONG – DEL FYRA

T v: Owe Thörnkvist och en skiva. T h: Jul i Vallsjöbol.
Bland andra: Erik Klang (i bakgrunden).

Erik Klang var född till att stå lite i bakgrunden, bildligt och i verkligheten. Han var aldrig den som satte sig först vid matbordet. Han avvaktade och tog den plats som blev över. Men turordningen "sist in, först ut" gällde inte. Tvärtom, satt han gärna kvar, långt efter det att bordet hade dukats av, när han hade något att berätta och det hade han ofta. Hans berättelser från den tid han hade vistats på Löt var detaljrika och precisa. Han hade vistats där uppe i Strängnäs i mer än tio år, först på skolan och sedan som praktikant och utförare av jordbrukssysslor. Det var där han lärt sig att läsa, skriva och räkna, men framför allt att snickra. Träslöjden var definitivt hans favoritämne och han återkom ständigt till det hantverket i sina berättelser. I förbifarten kunde han nämna lärares och lärarinnors namn, men det var sakerna han gjort, vilket träslag som använts, vilka verktyg som använts och vilken målarfärg han valt, som han pratade om.

Erik förstod inte vinkar. När klockan började närma sig sängdags, satt han ofta helt oberörd i vårt kök och pratade som om ingenting hänt, medan föräldrarna släckte lampor, drog ner rullgardiner och tog av överkastet från sängen, låtsades han som att det var deras sak och ingenting som angick honom. Det fanns bara ett sätt att avsluta köksbordssnacket och det var en rak tillsägelse: "Nej, du Erik. Nu får vi allt tänka på att det är en dag i morgon också. God natt med dig!" Då brukade Erik se sig omkring

lite yrvaket, som om han inte riktigt kände igen sig. I tankarna var han troligen varken hos oss eller hemma i Mossebo. Han befann sig på Löt i Strängnäs.

Erik fick ett talesätt uppkallat efter sig. "När jag va i mina rätte tag, som Erik Klang sa". Frågan är, så här långt efteråt, vilken period i sitt liv han åsyftade. Var det tiden på Löt, eller var det under tiden som dräng i Struppkärr, Finnefallet, Bondetorp eller på det mytomspunna Börstorp? Jag skulle gissa att det var tiden i Bondetorp som var hans lyckligaste. Så var i alla fall intrycket, när vi åkte dit någon gång då och då. Familjen i Bondetorp var bättre på att hantera tjänstefolk än deras släktingar i Struppkärr. Måsebo- folket, som Elsa brukade uttala släkten, hade förgreningar på båda ställena. Två systrar till vår farfar hade en gång i tiden (sent 1800- tal) skaffat var sin make i Hova socken, en i Åsterud, senare Struppkärr och en i Bondetorp.

Vi åkte ibland till Petterssons i Hova och handlade kläder. Men ibland låter för sällan. Vi åkte ofta dit, eftersom någon alltid behövde något nytt. Då ville man helst att Petterssons biträde skulle ta emot oss, eftersom han var en son av Bondetorp. Under köpslåendet var Erik Klang ett ständigt återkommande samtalsämne. "Hur mår Erik? Hur går det för Erik? Är ni nöjda med Erik? Det var alltid positiva svar. "Jo då, Erik mår bra. Det går så bra, han verkar nöjd och belåten och han gör det han ska!" Samma dag, eller dagen efter, fick Elsa det besked hon så gärna ville ha, att hennes son mådde bra och hade det bra.

NU ÄR DET JUL IGEN

Julhelgerna i Vallsjöbol och Mossebo var ett kapitel för sig. Det var "same procedure as last year" (som grevinnan säger till betjänten i den klassiska teve- sketchen). På julaftonen var det samling hos oss, med massor av mat och dryck och säckvis med julklappar. Dagen efter: Julotta i kyrkan och klockan tre, julmiddag i Mossebo, med lutfisk och vit sås (med mera, med mera).

En juldagseftermiddag i Mossebo var speciell. Det var i slutet av femtiotalet och den koms länge ihåg som julen då Erik Klang slog knock på alla traditionella julsånger och lanserade en egen, som i hans tycke var det bästa som någonsin kunnat höras. Han hade skaffat sig en ägodel som var honom kärare än cykeln. Det var en liten behändig skivspelare, med inbyggd högtalare, inte olik den som Eldroy spelat "Rock around the clock" på, i Herrängen ett par år tidigare. Nu hade rocken kommit till Sverige på allvar och en som skrev berättande visor i rock- format, på svenska, var en man som hette Owe, med tillnamnet Thörnqvist. Denne kämpe i artistvärlden, som var nästan lika finurlig i sina ordvändningar som Povel

Ramel, var ett fenomen och är det fortfarande. För några dagar sedan såg och hörde vi honom i den svenska melodifestivalfinalen. Tala om att vara still going strong! Åter till Mossebo, för sådär sextio (60) år sedan. Erik mixtrade lite där i bakgrunden och så fick vi höra om Albin och Pia:

*"I köket, uti gården, ner i dalen,
där satt och grät en ensam flicka så söt.
I samma gård, i dalen, fast i salen
satt pappa, Storbonn' Persson arg och röt,
ja, satt pappa, Storbonn' Persson arg och röt.*

Han hördes skria: Pia, sluta tjuta!

Din Albin kommer aldrig mera igen.

Han har nog segla' vilse me' sin skuta.

Han skulle ha vure' tebaks' för länge sen,

ja, han skulle ha vure' tebaks' för länge sen.

Pille rumpan pej, filleluring lej, hadderittan tutan tej", etcetera.

Erik spelade låten gång på gång och han skrattade oavbrutet, från första versen till den sista.

En sommardag på 1980- talet hälsade Kaisa och jag på Erik på hans sista adress, Johannesbergs vårdhem, här i Mariestad. Vi sa: Hej, hej! Känner du igen oss? Det gjorde han, åtminstone mig och på frågan hur det stod till svarade han: Jo, tack. Det knallar och går! Fast det gjorde det ju inte. På grund av diabetes och cirkulationsrubbingar, hade båda hans ben blivit amputerade och han var bara en stor överkropp med armar, men bara stumpar till ben. Han hade en fiffig fyrhjuling och på den transporterade han sig runt i god fart i korridoren där inne. Vi hade med oss en liter nyplockade jordgubbar. Han tog emot presenten med ett stort leende. Utan att säga ett ord tömde han innehållet till sista bäret på fem minuter.

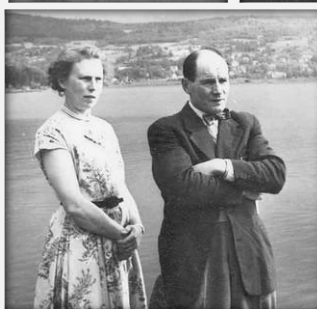
Erik Anton Klang, Elsas och Eriks son, avled 1987, 65 år gammal. Jag tror att han gjorde så gott han kunde hela livet. Vad kan man mer begära av en människa?

Erik, i Bondetorp, på 1950- talet.

Detta var slutet på följetongen.

HEMMA OCH BORTA

Familiens bilar byttes ut mot nyare och bekvämare och resorna blev lite längre än till de mera rutinmässiga ställena, Mariestad, Karlskoga, Askersund och Örebro. På den här bildsidan kan man se Barbro och hennes far på slädfärd, musikhörnan i hemmet, uppställning i Bohuslän, Halden i Norge och i Dalarna samt sittning hos fars moster Hanna i Rävlanda. Den lilla bilden, uppe i vänstra hörnet, visar att kungen (Gustaf VI Adolf) var på Eriksgata i Västergötland.

ETT KÖRKORT

Ungefär samtidigt som Fedrico Fellinis underbara film La Strada (Landsvägen) premiärvisades i Sverige, dock inte ännu på Saga i Mariestad, tog jag mitt körkort. Det mesta av övningskörningen hade skett under fars ledning, i Vallsjöbol med omnejd. Finslipningen skedde under hösten 1955 i Sannös Bilskola och i december var det dags att möta ingenjör Jacobsson och "köra upp", som det hette.

Denne Jacobsson kunde troligen ha spelat en roll i vilken film som helst (utom Åsa- Nisse, ty någon tönt var han icke). Han var en personlighet utöver det vanliga. Vi bodde grannar med familjen Jacobsson på Magasinsgatan, där han även hade sitt kontor. Där utspelades scener som var nog så dramatiska. Vi såg körkortsaspiranter sätta sig vid ratten, med maktens företrädare vid sin sida och vi såg samma skjuts komma tillbaka och det var nu det gällde: Godkänd eller inte godkänd? Vi visste det före aspiranterna, eftersom Jacobsson bakom deras rygg gav svaret, genom att, med glad min, visa tummen upp eller, med ett bekymrat ansiktsuttryck, visa tummen ner. Det var god underhållning, som avbrott i pluggandet där inne i Elsa Ekbergs pensionat.

Både Bosse och jag fick tummen upp och rättighet att köra bil på landsvägar och i städer. Bil hade varken han eller jag. Men man kunde ju låna en bil ibland. Och det gjorde man. Så kallad Billånare? Nej, lovliga lån!

SOMMAREN VAR KORT

Det var intensiva somrar. Många av mina klasskamrater i Töreboda och Mariestad åkte utomlands på sommarloven och förkovrade sig i språk och kultur och vad det nu kunde vara. Jag åkte till Jordgubbslandet och förkovrade mig i det landets kultur. När vi kom tillbaka till skolan på hösten förväntades vi hålla föredrag, inför klassen, om våra upplevelser. Någon hade varit i Tyskland, några i England, någon i Frankrike och någon i Italien. De som "bara" hade varit i Danmark, Norge och Finland, talade lågmält om sina upplevelser. De som varit i England, var mest imponerade av TV- utbudet, minns jag. Särskilt av väderleksrapporterna, av någon anledning. Hur kul kunde det vara att sitta i England och se deras usla väder presenteras på teve? tänkte jag.

Mina upplevelser i Jordgubbslandet, som (med all rätt) inte var utomlands vare sig med hänsyn till land, landskap/ län eller härad, ansågs inte så intressanta, att jag behövde redovisa mina erfarenheter inför lärare och klasskamrater. Det var jag tacksam för, eftersom detta att stå inför klassen och hålla tal aldrig var mitt favoritämne. Men de skulle bara vetat, mina kamrater! Vilka somrar! Så mycket frisk luft, så mycket sol, så mycket jordgubbar, så många vackra flickor bland jordgubbarna men, så plötsligt, var det redan augusti och slut på hela härligheten. Det var bara att vinka adjö till sommaren, som på bilden här uppe.

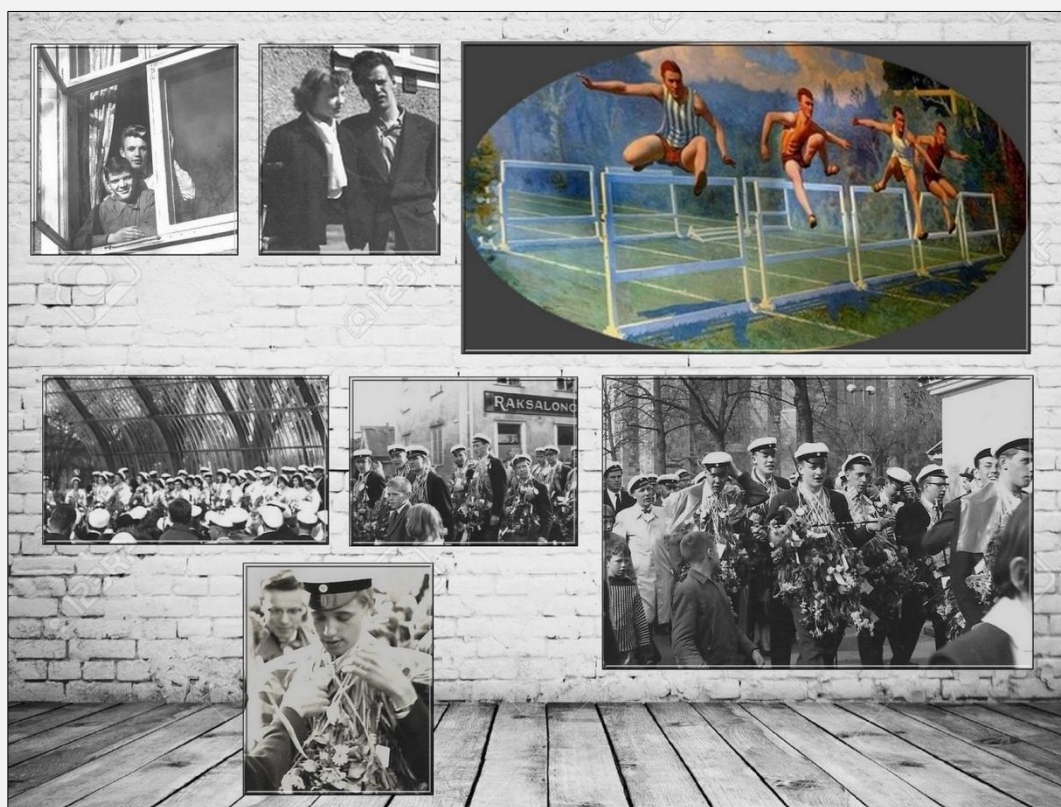

ETT FIKTIVT BREV FRÅN DÅTIDEN TILL FRAMTIDEN

"Kära Framtid!

På bilden här uppe har vi ställt upp oss, för att bli fotograferade. Vi är nybörjare i samrealskolan (1950). Vårt klassrum ligger på första våningen, närmast entrén. Det rymmer trettio elever och det är ju bra, eftersom det är ungefär så många vi är. Längre bort i korridoren finns tvåornas klassrum och på andra våningen hör treorna och fyrorna hemma. I källaren finns skolbespisning (fru Finnborg) och slöjdsal (herr Björkäng). En halvtrappa upp sitter rektorn och alla lärare. Det är bara rektorn som har eget rum. På samma plan finns aulan och på översta våningen fysiksalen. På andra sidan finns den stora folkskolan och en bit bort, gymnastiksalen. Rektorn heter Rud. Magnusson och lärarna heter: Fritz Lindén (Pluto), Sven Gaunitz, Göte Anderson, Birgit Hellquist och Olga (doktorinnan) Junzell. Vaktmästaren heter Sandberg. Han har många nycklar att hålla reda på. Weine Ågren och jag är minst (till växten) i vår klass, men det ska vi ändra på. Vi har fyra år på oss! / Alf

I MARIESTAD

Det var meningen att det skulle bli tre år, men det blev fyra, på grund av en olyckshändelse under en gymnastiklektion, ägnad åt handboll, i stadens idrottshall på Vänershof. I min berättelse "Aristoteles var större än Alexander den store" (www.mossebobladet.se) beskrev jag gymnasietiden utförligt och gav ris och ros till därav förtjänta. Troligen

skulle jag skriva den berättelsen lite annorlunda i dag, men skrivet är skrivet. Många har läst och kommenterat den i mejl och telefonsamtal.

I det här sammanhanget nöjer jag mig med att kortfattat lägga lite text till bilderna på förra sidan. I kollagets förgrund står det två killar från Vallsjöbol, den ene i en huvudbeklädnad som den andre också skulle iklä sig två år senare. Tack Hans- Owe för uppvaktningen! Häcklöparna återkommer jag till.

På grupp bilden (1956) ser man en lärare och nitton elever, sex tjejer och tretton killar. Läraren heter Sven Lindberg. Han är lektor i Svenska språket och litteraturen och han är min favoritlärare under 1950- talet. Bland eleverna finns två tjejer som, i den tidens mycket märliga syn på sedlighet, blivit relegerade (utkastade) från det anrika läroverket i Skara, av den anledningen att de bevistat en offentlig nöjeslokal (Kråks Vårdshus) i staden Skara. I dåtiden väckte bestraffningen förvåning. I nutiden framstår den som ofattbar. Där finns också en kille som spelade golf på Billingens bana i Lerdala. Han tjtade på mig att följa med och prova, men jag lät mig inte övertalas. Tyvärr!

Så till färgklicken i kollaget, den tavla som tog upp en stor del av fonden i läroverkets aula. På den tiden inleddes alla skoldagar med morgonsamling i aulan, med unison sång (psalmer) och någon form av kristligt budskap från en talarstol där framme. Det fanns således otaliga tillfällen att beskåda tavlan och kanske fundera på symbolik och sådant. De fyra häcklöparna (manliga) har fångats mitt i loppet, i sina språng över ett hinder. En häck har fått en törn och är på vippen att ramla. Målet är i sikte. Med lite tur och skicklighet kommer de i mål och får kanske till och med någon belöning. Någon gjorde kanske sitt livs lopp, just då, just där.

Bakom signaturen döljer sig en känd konstnär, främst porträttmålare, född i Mariestad år 1875: Bror Kronstrand. Han bodde på Kyrkogatan i Mariestad och gick tre år i läroverket på 1890- talet och beskrivs som flyhänt och produktiv. Det där hastverket (?) utförde Kronstrand, som gåva till läroverket år 1915. Jag tycker att det står ett "F" före Kronstrand. Lite konstigt! Men konst kan ju vara konstigare än så.

PÅ ÅTERSEENDE

Märtha och Gustaf Nilsson hälsar på Inger. Rosmari och Ingrid står närmast i bakgrunden.

Det här är en bra bild att illustrera rubriken med. Det är nostalgi så att det lyser om det, det är förväntan och glädje och oundvikligen ett stänk av vemod. Fotot är taget av Egon, på den före detta skolgården i Vallsjöbol. Året var 1982. Margareta och Hans- Owe hade godheten att ställa sin bostad till förfogande under några timmar, så att vi kunde leka skola tillsammans, 30- 40 år efter att alltihop var på riktigt. Personligen har jag alltid varit (lite) kluven till sådana där återseende- arrangemang, men jag minns med glädje den träffen i Vallsjöbol 1982 och en tidigare, på Finngården, drygt tio år tidigare. Man får inte heller glömma den, hos Birgitta och Bernt, i Mossebo 2002. Den var speciell! Jag har också mycket positiva minnen från en träff i Töreboda 1984, när Kaisa och jag fick låna Barbro's och (en man som heter) Owe's lägenhet vid Torget och hade nöjet att slå runt på Köpingshotellet, tillsammans med ett gäng som trettio år tidigare tagit realen. Det var en jättetrevlig händelse den våren, som av andra skäl var mycket tyngre än vårar brukade vara.

De bilder (från Egons kamera) som finns på denna och nästa sida visar att vi som gick i Vallsjöbols skola, på 1940- och 50- talet, hade något gemensamt, som vi ville prata om och glädjas åt längre fram i tiden. Nästan alla är från 1960. Se och lär, höll jag på att skriva. Kanske snarare: Se och känn!

På den sista bilden undrar man vad Roland tänker på och vad Bengt just sagt till sin forne lärare. Kanske: "Minns du när vi var i Narvik tillsammans och Bernt höll på att missa tåget?" Fast det mindes nog inte Gustaf Nilsson, för Bernt missade väl aldrig något tåg. Han missade däremot en förbeställd bilskjuts från Laxå en gång, i slutet av 1950- talet, men det gick vägen, det också och det är en annan historia. ☺

EFTERTEXT

Den berättelse jag just avslutat vill jag tillägna den familj, där jag växte upp och där jag lärde mig minst lika mycket som i de skolor jag tog mig igenom. Jag tänker på vilken förmån det var att slippa en massa vardagsslit, tack vare att skolan skulle gå först. Kanske läste jag ibland en läxa lite längre än nödvändigt, bara för att slippa dra slipstenen, slippa hässja hö, slippa köra hästhackan, slippa rensa ogräs i jordgubbslanden, slippa göra än det ena än det andra. Jag var helt enkelt privilegierad.

Redan tidigt tänkte jag tanken att mina syskon kanske var avundsjuka på mig, för att jag lättsinnigt kunde ägna mig åt att sitta med armarna i kors, med en lärobok framför nosen, medan de arbetade och slet. Jag minns också att jag tidigt bestämde mig för att inte tro att det fanns någon sådan avund, eftersom det skulle vara förödande, om jag gick omkring med ständigt, dåligt samvete. Och jag vill vara tydlig med (som politiker i dag formulerar sig stup i ett) att jag inte en enda gång hörde någon uttala något sådant till mig/ om mig. Det var tvärtom så, att det fanns många (inte bara föräldrarna) som curlade den lille parveln, som växte till och blev en yngling, men inte desto mindre beroende av omgivningens generösa handlingar.

Min ambition med den här berättelsen var att skriva högst fyrtio sidor och att lägga mest fokus på mina närstående. Om den första föresatsen ska infrias, är det dags att sätta punkt snart. Det andra målet är mera svårbedömt. Jag kan bara överlåta till läsaren att bedöma om så blev fallet. Det som stod att läsa i följetongens fyra delar är korta utsnitt från en längre skrift, som jag för tio år sedan kallade "Elsa och hennes pojkar. Inget liv i sus och dus". Erik var hela sitt liv Elsas egen pojke.

Kanske det låter som en tanke, men det är en tillfällighet, att jag på nästa sida tar in en dikt av Gustaf Fröding, som heter "Erk du, Maja du".

Man har så många minnesbilder, som kan vara rätt så diffusa, men under ett arbete som detta, blir några mer och mer tydliga, nästan påträngande och de kräver att bli beskrivna. Här följer en och jag tänker och skriver i presens: Vallsjöbols skola år 1948 (detta magiska år, med två olympiader, om inte annat). Lördag och "roliga timmen". Teateruppträdande. En akt. Skådespelare: Bengt och Vivan. De står framför katedern. Ingen ridå. Men spelet kan börja. Det går lite knaggligt. Fattas bara. Det har inte funnits tid för så mycket repetition. De läser växelvis och innantill och de har all möda i världen att hålla sig för skratt, när de hör varandras repliker. De har en tacksam publik. Bara nöjda miner. Inga burop. Bara visslingar och applåder. Det är succé!

De som hade huvudrollerna står längst till vänster, respektive längst till höger, på detta skolfoto från Vallsjöbol i fyrtiotalets mitt:

En plog ska vi ha, en harv ska vi ha,
en häst ska vi ha, som kan streta och dra!
En täppa med bönor och kål och spenat!
Erk du! Maja du! Så ska vi ha' t!

En gris ska vi ha att ge skulorna till!
Och ankor och höns kan vi ha, om vi vill!
Och kaffe och socker och sovel till mat!
Erk du! Maja du! Så ska vi ha' t!

En ko ska vi driva i bet på vår äng!
Och bolster av dun ska vi ha i vår säng
och fint postelin och glaserade fat!
Erk du! Maja du! Så ska vi ha' t!

Men Maja du, Maja du, var ska vi ta' t?
Jag är för fattig och du är för lat!
Du går på roten och jag går på stat!
Erk du! Maja du! Var ska vi ta' t?

Så fick en händelse från 1940- talet avsluta denna berättelse om 1950- talet. Min Samvets- APP (SAPP) fick inte komma till tals så mycket i den här delen, mest på grund av restriktionen om högst 40 sidor.

Tack för visat intresse !

Mariestad i mars 2017/ Alf